

Wrocław, 8.04.2018

Dr hab. Joanna Szczęk
Uniwersytet Wrocławski
Instytut Filologii Germańskiej
Pl. Nankiera 15b
50-140 Wrocław

Ocena

rozprawy doktorskiej p. mgr Dągmary Kotowicz
pt. „Interakcja pomiędzy nadawcą a odbiorcą w artykułach medycznych w angielsko-polskiej
konfrontacji językowej”

P. mgr Dągmara Kotowicz przedłożyła do oceny rozprawę doktorską pt. „Interakcja pomiędzy nadawcą a odbiorcą w artykułach medycznych w angielsko-polskiej konfrontacji językowej”. Praca liczy 318 stron, składają się na nią wstęp, cztery obszernie rozdziały o charakterze teoretycznym, poświęcone omawianej tematyce, obszerna część badawcza, podsumowanie, bogata bibliografia z wyszczególnieniem słowników, wykaz skrótów i tytułów źródeł oraz spis tabel i rysunków.

We wstępie p. mgr Dągmara Kotowicz przedstawia szerokie tło badawcze dla analizowanego w rozprawie zagadnienia, które stanowią badania języków specjalistycznych i wskazuje słusznie, że w ostatnim czasie można zaobserwować wzrost zainteresowania tym obszarem. Rozważania te stanowią podstawę do przedstawienia przedmiotu analizy w rozprawie: artykułu naukowego. Doktorantka wskazuje tu na zakres badania, wychodząc od pojęcia *metadyskurs* i jego rozumienia w świetle badań Hylanda (2005). W świetle katalogu środków interaktywnych i interakcyjnych Autorka wskazuje, że przedmiotem analizy w przedłożonej rozprawie jest użycie środków interakcyjnych w artykułach medycznych w języku angielskim i języku polskim. W odniesieniu do tak zakreślonego obszaru badania Doktorantka formułuje cel rozprawy, którym jest odpowiedź na pytanie o dialogowy charakter wspomnianych artykułów naukowych. Konsekwencją tak zarysowanego celu jest pytanie o interakcję między nadawcą i odbiorcą i katalog środków służących do jej realizacji. Materiał badawczy stanowią artykuły medyczne w obu językach i – jak wskazuje Autorka – zaczerpnięte „z różnych czasopism medycznych dedykowanych lekarzom różnych specjalności” (str. 11). W opinii recenzentki sformułowanie to jest raczej nieostre. Należałoby może w tym miejscu wskazać na kryteria doboru materiału badawczego oraz określić ramy czasowe dla zebranego materiału badawczego. Pewnych odpowiedzi w tym zakresie dostarcza wprawdzie rozdział 5.1, ale w opinii recenzentki zawarcie tych informacji we wstępie do rozprawy korzystnie wpłynęłoby na zwiększenie spójności wywodu.

W dalszej części wstępu p. mgr Dągmara Kotowicz omawia budowę rozprawy ze wskazaniem na zastosowane w analizie metody badawcze. Struktura pracy wykazuje wyraźny, równy i logiczny podział na część teoretyczną i badawczą. Część teoretyczna pracy obejmuje rozdziały: pierwszy (str. 13-22), drugi (str. 23-34), trzeci (35-77), czwarty (79-127). Część badawcza zawarta jest w rozdziale piątym (129-284). Pracę zamyka podsumowanie (str. 285-288).

Rozdział pierwszy rozprawy poświęcony jest *stylowi naukowemu*. Wychodząc od próby zdefiniowania terminu nauka Autorka omawia kolejno odmiany stylu naukowego, cechy i wykładniki językowe typowe dla tego stylu, strukturę, oraz charakteryzuje aspekt funkcjonalny

stylu naukowego. Przedstawione rozważania składają się na całościowe przedstawienie omawianego zagadnienia. W opinii recenzentki przydatne byłoby wskazanie w tym miejscu na próby definiowania pojęcia *styl naukowy* w różnych źródłach, nie tylko językoznawczych, oraz zwrócenie uwagi na niekompletność tych definicji.

W części poświęconej odmianom stylu naukowego (str. 13-15) Autorka w oparciu o literaturę przedmiotu wskazuje na typologię podjęzyków naukowych. I tu rodzi się pytanie, do których kategorii należą analizowane przez Doktorantkę naukowe teksty medyczne. Czy li tylko do tekstów teoretycznonaukowych? Czy można przypisać im inne funkcje?

Kolejny podrozdział poświęcony jest cechom i wykładnikom stylu naukowego. Część ta ma charakter przeglądowy i jest napisana w sposób kompaktowy i kompletny. Jediną wątpliwość budzi stwierdzenie Autorki dotyczące istnienia setek tysięcy terminów w języku polskim (str. 16). W opinii recenzentki należałoby poprzeć to stwierdzenie stosownym badaniem lub wskazać na odpowiednią literaturę źródłową w tym zakresie. Nie umniejsza to jednak w żadnym stopniu szczególnego znaczenia tego podrozdziału dla całości prowadzonego wyводу.

Podrozdziały dotyczące struktury i funkcjonalnego aspektu języka naukowego stanowią logiczne uzupełnienie zaprezentowanych powyżej rozważań.

Rozdział drugi rozprawy poświęcony jest typologii stylów intelektualnych. Jest to opracowanie kompletne, przygotowane w oparciu o obszerną literaturę przedmiotu. Autorka koncentruje się tu na kompaktowym przedstawieniu cech charakterystycznych dla stylu saksońskiego, teutońskiego, galijskiego i nippońskiego. Logicznym uzupełnieniem jest prezentacja polsko-angielskich badań kontrastywnych w tym zakresie.

W obszernym rozdziale trzecim p. mgr Dagmara Kotowicz koncentruje się na omówieniu zagadnień związanych z definicją i cechami *języka specjalistycznego*. Czyni to w oparciu o bogatą literaturę przedmiotu. Na szczególne podkreślenie zasługuje część poświęcona porównaniu języka specjalistycznego z językiem ogólnym. Autorka wskazuje tu na różnice funkcjonalne. W odniesieniu do wskazanych przez Autorkę poziomów (str. 39 i n.) zastanawia komentarz zawarty w p. 4, dotyczący poziomu morfologicznego i nacechowania emocjonalnego wypowiedzi w języku ogólnym oraz jego braku w odniesieniu do języków specjalistycznych. W opinii recenzentki należałoby tu wskazać raczej na aspekt funkcjonalny obu odmian, uwzględniony zresztą w p. 1 (str. 39).

Zawarta w rozdziale 3.3. prezentacja badań dot. języków specjalistycznych w językoznawstwie anglojęzycznym przybliży czytelnikowi inne perspektywy badawcze i stanowi bardzo cenny wkład w rozważania nad istotą języków specjalistycznych w ogóle.

Koncentrując się na wskazaniu typowych cech tekstu specjalistycznego p. mgr Dagmara Kotowicz dokonuje przeglądu definicji *tekstu*, podkreślając jednocześnie jego charakter interdyscyplinarny. Podstawę rozważań stanowią tu polskojęzyczna i anglojęzyczna literatura przedmiotu. Pewien niedosyt pozostawia tylko skrótowe omówienie kryteriów tekstualności (de Beaugrande/Dressler (1981, 1990), Maćkiewicz (1999), Duszak (1998)), które w opinii recenzentki są jednak relewantne dla przedmiotu analizy w omawianej rozprawie. W opinii recenzentki przegląd koncepcji i perspektyw badawczych dot. definicji *tekstu* powinien zawierać konkluzje w odniesieniu do koncepcji i definicji *tekstu* przyjętych przez Autorkę na potrzeby przeprowadzonej analizy. Uzupełnienie to wpłynęłoby znacząco na spójność prowadzonego wyводу.

Kolejna część rozprawy zawiera kluczowe dla przeprowadzonych przez Doktorantkę badań rozważania dot. tekstu specjalistycznego i jego typologii. Rozdział ten ma charakter przeglądowy i świadczy o dużym odczytaniu Autorki. I tu – podobnie jak wskazano powyżej – należałoby w opinii recenzentki wskazać na tę definicję oraz cechy, które z punktu widzenia Autorki są relewantne dla realizacji przedstawionego w rozprawie zadania badawczego.

Przedmiotem rozważań w rozdziale 3.5.1. jest artykuł naukowy. Autorka dokonuje tu przeglądu koncepcji w perspektywie historycznej w świetle bogatej literatury przedmiotu. Punkt wyjścia stanowi pojęcie *genre*, które pojawia się już u Arystotelesa. Doktorantka omawia kolejne etapy ewolucji tego pojęcia, wskazując również na jego zakotwiczenie pragmalingwistyczne – *genry mowy*, por. Bachtin (1986), Hymes (1974) i in. Prezentacja ma charakter przeglądowy, zastanawia

jednak brak odniesień do prac Anny Wierzbickiej w tym zakresie, które w opinii recenzentki są tutaj kluczowe i należałoby je przytoczyć. Dotyczy to chociażby takich publikacji Anny Wierzbickiej: *Genry mowy*. W: *Tekst i zdanie. Zbiór studiów*. Red. Teresa Dobrzyńska, Elżbieta Janus. Wrocław 1983, s.125-137; *Akty i gatunki mowy w różnych językach i kulturach*. W: Anna Wierzbicka: *Język, umysł, kultura*. Warszawa 1999, s. 228-269; *Różne kultury, różne języki, różne akty mowy*. W: Anna Wierzbicka: *Język, umysł, kultura*. Warszawa 1999, s.193-227 i in. Nie uwzględniono również anglojęzycznych publikacji Anny Wierzbickiej w omawianym zakresie, co jednak w znakomity sposób uzupełniłoby prezentację omawianego zagadnienia. Ze względu na fakt, że Autorka prezentuje omawiane zagadnienie z punktu widzenia różnych kultur i tradycji opisów lingwistycznych, byłby również wskazane uwzględnienie badań niemieckojęzycznych i publikacji z tego zakresu takich badaczy jak Adamzik, Sandig, Gülich, Dimter, Große, Heinemann i in., które stanowią znaczący wkład w rozwój dyscypliny.

W świetle omawianego w rozdziale 3.5.1. zagadnienia należałoby również odnieść się do publikacji polonistycznych Urszuli Żydek-Bednarczuk, jak np.: *Wprowadzenie do lingwistycznej analizy tekstu*. Wydawnictwo Universitas, Kraków 2005.

Wskazane braki nie umniejszają jednak wkładu Autorki. W przypadku chęci zgłoszenia pracy do druku dobrze by było wziąć wymienione wyżej pozycje bibliograficzne i in. pod uwagę, w celu uzyskania względnej kompletności w prezentacji stanu badań w omawianym zakresie.

Rozdział poświęcony charakterystyce artykułu naukowego uzupełniają rozważania definicyjne. Doktorantka przedstawia tu różne koncepcje i modele analizy wspomnianego gatunku. Szczególnie cenne są tu rozważania dotyczące struktury i artykułów naukowych i modele obecne w anglojęzycznej literaturze przedmiotu. W opinii recenzentki cennym uzupełnieniem byłaby prezentacja wyników badań naukowych przeprowadzonych w ramach projektu *Interdyskurs*, który był realizowany w Instytucie Filologii Germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Publikacje, będące wynikiem badań przeprowadzonych w ramach wspomnianego projektu, są dostępne na stronach internetowych:

<http://www.ifg.uni.wroc.pl/interdiskurs-miedzykulturowe-badania-tekstow-akademickich/> oraz <http://staff.germanistik.rub.de/interdiskurs/>. Recenzentka jest świadoma, że przedmiotem badań Doktorantki są teksty anglojęzyczne, jednak publikacje, które są owocem wspomnianego projektu dotyczą również języka polskiego. Uwzględnienie prezentowanych w nich wyników badań stanowiłoby cenny wkład w prowadzony w dysertacji wywód.

Obszerny rozdział czwarty poświęcony jest rozważaniom na temat *metadyskursu*. P. mgr Dagmara Kotowicz rozpoczyna swój wywód od próby definicji i charakterystyki *interkacji*. Dla dalszej części wywodu i przeprowadzonej w rozdziale piątym analizy jest to pojęcie kluczowe. Analiza interkacji stanowi bowiem cel zamiaru badawczego sformułowanego przez Autorkę we wstępie, jak wskazano powyżej. Przedstawione w części wstępnej rozdziału czwartego rozważania dot. koncepcji postrzegania interkacji stanowią solidną podstawę do dyskusji na temat interkacji w tekście naukowym. I również tutaj Autorka odnosi się do bogatej literatury przedmiotu, co świadczy o Jej odczytaniu.

Fundamentalna dla przedłożonej dysertacji jest prezentacja koncepcji związanych z pojęciem *metadyskursu* w rozdziale 4.3. Autorka słusznie wskazuje, iż jest to pojęcie o charakterze interdyscyplinarnym. W tym kontekście pojawia się również pojęcie *metajęzyka*. Obszerne fragmenty rozprawy dotyczą pojęcia *metadyskursu* wg Hylanda (2005, 2017), co nie dziwi, ponieważ – jak wskazała we wstępie Autorka – jest to koncepcja bazowa dla przeprowadzonej analizy. Prezentacja modelu Hylanda ma charakter krytyczny, co świadczy o dogłębnej znajomości przedmiotu rozważań wykazanej przez Doktorantkę. Cennym uzupełnieniem jest przeglądowa prezentacja modeli *metadyskursu* innych badaczy (str. 99-116) opatrzona krytycznym komentarzem Autorki. Rozważania kończy obszerna prezentacja stanu badań nad metadyskursem w językoznawstwie anglojęzycznym i polskim.

Rozdział piąty dysertacji zawiera szczegółową analizę interkacji między nadawcą a odbiorcą, która została przeprowadzona na podstawie angielskich i polskich artykułów medycznych. Autorka prezentuje tu materiał badawczy, wskazując, że są to prace oryginalne, zawierające opis badań medycznych i wykazujące określoną, typową strukturę. Korpus badawczy obejmuje 150 tekstów w języku angielskim i 150 tekstów w języku polskim. Krótka charakterystyka korpusu badawczego pozostawia w opinii recenzentki pewien niedosyt. Należałoby bowiem wskazać, według jakich kryteriów szczegółowych został dobrany materiał analityczny. Czy analizowane teksty naukowe wykazują różnorodność w zakresie kryteriów analizy (wspomniany powyżej model Hylanda) w perspektywie diachronicznej? Jakie zostały przyjęte ramy czasowe przy ekscepcji materiału badawczego? Czy jest możliwe wskazanie pewnej spójności tematycznej analizowanych artykułów naukowych, czy może zostały dobrane/wybrane w oparciu o inne kryteria? W opinii recenzentki odpowiedzi na te pytania wzbogaciłyby wiedzę czytelnika rozprawy na temat metodologii przeprowadzonego badania. W przypadku chęci zgłoszenia pracy do druku dobrze by było uwzględnić w opisie korpusu badawczego te kwestie.

W dalszej części Autorka wskazuje na podejście jakościowe, które przyjęła na potrzeby analizy. W opinii recenzentki jest to podejście słuszne, które odpowiada założeniom modelu analizy metadyskursu Hylanda.

Analiza materiału badawczego obejmuje, zgodnie z wybranym modelem, pięć kryteriów, którym poświęcone są kolejne podrozdziały części analitycznej. Przyjęte kryteria w spójny sposób pozwalają na dokonanie analizy korpusu badawczego.

Pierwsza część analizy dotyczy wyrażen o modalnej funkcji możliwości. Autorka wyróżnia tu bogaty katalog tych środków, które obejmują czasowniki modalne, czasowniki epistemiczne, przymiotniki epistemiczne, przysłówki epistemiczne, rzeczowniki epistemiczne, dane liczbowe, odniesienia do ograniczonej wiedzy, ograniczeń modelu, teorii lub metody oraz do ograniczeń eksperymentu, wyrażenia, zbitki. W odniesieniu do czasowników modalnych Autorka podaje – w opinii recenzentki – zbyt uproszczoną wykładnię *modalności epistemicznej* (str. 132). Należałoby w tym miejscu wskazać na definicje obecne w literaturze przedmiotu. Nie zmienia to jednak faktu, że analiza jest przeprowadzona prawidłowo, a formułowane tezy zilustrowane trafnie dobranymi przykładami. Kolejne podrozdziały poświęcone są analizie wskazanych powyżej środków wyrażen o modalnej funkcji możliwości. W każdym ze wskazanych zakresów analiza jest przeprowadzona prawidłowo.

Dalsza część analizy dotyczy wyrażen o modalnej funkcji pewności. Katalog środków służących do realizacji tej intencji obejmuje czasowniki modalne, czasowniki epistemiczne, przymiotniki epistemiczne, przysłówki epistemiczne, rzeczowniki epistemiczne, wyrażenia i zbitki. Doktorantka stosuje tu ten sam model opisu i prezentacji materiału ilustracyjnego. Podobnie jak w przypadku poprzedniej części analiza jest przeprowadzona prawidłowo. Jedyną wątpliwość budzi stwierdzenie stosowania „dość często” w tekstach naukowych formy 1. osoby liczby mnogiej do identyfikacji nadawcy (str. 212). Autorka odwołuje się tu zapewne do tradycyjnych zaleceń dot. stosowania formy *pluralis auctoris/pluralis modestiae*. W opinii recenzentki zalecenia te, zwłaszcza w odniesieniu do języka polskiego, tracą w ostatnim czasie na aktualności. Ze względu na wspomniany powyżej brak informacji dot. ram czasowych przy doborze materiału badawczego, trudno określić, czy stwierdzenie to odnosi się do tekstów współczesnych, czy też takich o dłuższym rodowodzie.

W części poświęconej analizie przymiotników epistemicznych (str. 220) autorka wylicza przymiotniki tego typu, które pojawiły się w materiale badawczym. W opinii recenzentki korzystnie na sposób przedstawienia omawianego zagadnienia wpłynęłoby uwzględnienie w tym względzie aspektów aksjologicznych i wskazanie na pewną gradację omawianych przysłówków w odniesieniu do omawianego kryterium, w języku angielskim, jak i w języku polskim.

Część analityczna poświęcona wskaźnikom postawy nadawcy zawiera prawidłowo przeprowadzoną analizę i odpowiednio dobrane przykłady. Podobnie prezentuje się analiza wskaźników zaangażowania odbiorcy oraz wskaźników osoby nadawcy.

W opinii recenzentki byłoby może wskazane zamieszczenie po każdym rozdziale analitycznym dot. omawianego kryterium krótkiego podsumowania, w którym Autorka mogłaby zawrzeć najbardziej istotne wnioski częściowe. Nie jest to zarzut, jedynie sugestia recenzentki odnośnie ew. przygotowania rozprawy do druku.

Część analityczną dysertacji zamykają obszernie i prawidłowo sformułowane wnioski. P. mgr Dagmara Kotowicz doskonale radzi sobie z obszernym materiałem badawczym i w sposób syntetyczny i samodzielny referuje wyniki przeprowadzonej analizy. Wybrany model opisu i analizy wydaje się doskonale dobrany do przedmiotu badań. Autorka formułuje we wnioskach tezy zarówno natury ogólnej dot. interakcji w tekstach naukowych, jak i szczegółowe w odniesieniu do poszczególnych kryteriów analizy. Przeprowadzona bardzo sumiennie analiza korpusu według przyjętych kryteriów umożliwia bowiem uzyskanie pełnego wglądu w strukturę interakcji w tekstach naukowych. Dysertacja wpisuje się w kontekst badań pragmatycznych i w badania nad dyskursem naukowym, dlatego też przedłożona do oceny praca stanowi cenny przyczynek do rozwoju badań w tym zakresie.

Ostatnia część pracy to bardzo obszerna bibliografia, której objętość wskazuje na odczytanie Autorki nie tylko w zakresie przedmiotu rozprawy, ale również w zakresie dziedzin pokrewnych, i to nie tylko w odniesieniu do angielsko- i polskojęzycznej literatury przedmiotu.

Praca jest napisana poprawną polszczyzną, **bardzo nieliczne** usterki językowe, gramatyczne, stylistyczne, interpunkcyjne oraz typograficzne zaznaczam w manuskrypcie. W przypadku zamiaru publikacji pracy lista usterek zostanie przeze mnie udostępniona Autorce. Pozostałe kwestie formalne, które należałoby skorygować, wymieniam poniżej. Należą do nich:

- ustalenie konwencji zapisu literatury przedmiotu w całej pracy,

- rezygnacja z cytowania za pośrednictwem innych autorów – na korzyść pracy wpłynęłoby cytowanie z oryginału,
- sposób zamieszczania odnośników bibliograficznych w pracy, w niektórych przypadkach powinny być zamieszczone po nazwisku badacza, na którego powołuje się Autorka, stosowne miejsca zaznaczam w manuskrypcie,

W ocenie recenzentki dysertacja zawiera bardzo wiele cennych sformułowań, zwłaszcza w zakresie metodologii przyjętej przez Autorkę oraz formułowanych wniosków. Z tego też powodu byłoby wskazane, aby po wprowadzeniu stosownych korekt i uzupełnień praca ukazała się drukiem. Kwestia ta pozostaje oczywiście do decyzji Doktorantki.

Podsumowując uważam, że przedłożona do oceny praca p. mgr Dagmary Kotowicz jest bardzo wartościowa pod względem poznawczym i naukowym i zasługuje na wyróżnienie. Sposób przeprowadzenia analizy i prowadzenia wywodu naukowego świadczą o dużej samodzielności i dojrzałości Autorki. Dlatego stwierdzam, że dysertacja stanowi istotny wkład w badania naukowe, zwłaszcza ze względu na bardzo aktualne badanie korpusowe. Przeprowadzona analiza świadczy o posiadaniu przez Autorkę nie tylko ogólnej wiedzy językoznawczej, ale również umiejętności analitycznych. Dysertację oceniam bardzo pozytywnie, rozprawa w pełni i z dużym naddatkiem spełnia podstawowe warunki stawiane pracom doktorskim określone w art. 13.1. Ustawy z dn. 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

W związku z powyższym przedkładam Radzie Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego wniosek o dopuszczenie p. mgr Dagmary Kotowicz do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie przedkładam Radzie Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego wniosek o wyróżnienie pracy.

Wrocław, 8.04.2018

Dr hab. Joanna Szczęk